

VOLBY V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ

INGRID ZWETTLEROVÁ

Rok 1998 je rokem voleb nejen pro Českou republiku, ale také pro celou řadu dalších států, v některých z nich jsou jejich výsledky očekávány s podobným napětím jako v naší zemi. Jedním z takovýchto států je i Bosna a Hercegovina (dále jen BaH), jejíž parlament bude na počátku letošního podzimu volit novou hlavu státu a občané rozhodnou o složení obecních shromáždění. Pro další mírový vývoj tohoto státu se bude jednat o stejně významné volby jako v případě voleb v roce 1996 a 1997, jež mnohé naznačily a zároveň vytvořily nové otazníky. Připomeňme si tedy, v jisté zkratce, jaké byly.

DAYTONSKÉ MÍROVÉ DOHODY A VOLBY

Na současném stupni civilizačního vývoje mezinárodního společenství jsou volby¹ považovány za nejhodnější techniku ustavení zástupců občanů a za nejpřijatelnější formu jejich účasti na správě věcí veřejných. Z pohledu mezinárodního práva jsou institutem, jehož samotný průběh je výlučně upraven vnitrostátním právem (právními předpisy ústavního práva). Jeho zásady je však možné najít v mezinárodních smlouvách o lidských právech, neboť volební právo v subjektivním smyslu² je jedním ze základních lidských práv politického charakteru³. Z pohledu definič-

¹ Časově a místně sladěný a právně upravený proces ustavování reprezentantů suverenity nebo samosprávy ustavujících jako výběr z několika pozitivních možností na základě rovnosti šancí a po splnění nediskriminujících požadavků na straně uchazečů (Filip, J.: Ústavní právo České republiky, I. díl, MU Brno, 1997, str. 297–308).

² V objektivním slova smyslu představuje soubor právních norem, které upravují vztahy vznikající při přípravě a konání voleb a zjišťování jejich výsledků. V užším pojetí totožné s volebním systémem – zejména vymezení volební formule, počtu volených osob celkem a v jednotlivých volebních oblastech, charakter kandidátních listin, uzavírací klauzule, počet skrutinií, pravidla volební kampaně, způsob financování (srov. Filip, J.: c.d., I. díl, MU Brno, 1997, str. 297–308).

³ Jeho obsahem je právo volit a volitelnost, zpravidla má státoobčanský charakter. Je mj. za-

ných znaků státu jsou volby jedním z prostředků vytvoření orgánů státní moci, jejichž efektivitu by (při svém řádném průběhu) měly zaručit.

Daytonské mírové dohody (dále také jen Dohody) v příloze č. 3 nazvané *Dohoda o volbách* (P3)⁴ vymezují tuto problematiku pouze rámcově⁵. Jádrem P3 tvoří přesné uvedení volebních zásad⁶ a úprava činnosti OBSE při prvních volbách. OBSE je svěřeno vypracování volebního systému, dohled nad průběhem voleb, ustavení Dočasné volební komise a Stálé volební komise (pro monitorování dalších voleb).

Pravomoci Dočasné volební komise (DVK)⁷ spočívaly:

- v přípravě voleb, včetně přijetí „Pravidel a regulace voleb“⁸ (de facto volební zákon, dále jen PRV),
- dohledu nad konáním voleb (soulad s Dohodami a PRV), popř. ve spolu-

kotveno v čl. 25 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 3 Dodatkového protokolu Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod, čl. 21 Všeobecné deklarace lidských práv, Závěrečném aktu Helsinské konference, čl. 1–3 Úmluvy o politických právech žen, čl. 7 Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace žen.

⁴ Text of Dayton Peace Agreement Documents Initialed in Dayton, Ohio on November 21, 1995, www.usis.usemb.se/bosnia/daytontc.htm.

⁵ V porovnání s volebními zákony demokratických zemí je P3 dokumentem velmi stručným a mezerovitým, což plně odpovídá jeho účelu: být pouze vodítkem. Předpokládá se totiž, že orgány vzešlé z voleb provedou jejich doplnění a přizpůsobení aktuální situaci přijetím vlastního volebního zákona (viz Masopust, Z.: Právní rámec bosenských voleb, Mezinárodní politika, 1996, číslo 11, str. 11 a 12).

⁶ Specifikovány v čl. I a v dodatku k P3 (výňatek z Dokumentu druhé schůze Konference o lidské dimenzi na úrovni KBSE, Kodaň 1990, čl. 7 a 8).

⁷ Byla složena ze sedmi osob – po jednom z RS, F BaH, BaH, tří zahraničních volebních expertů a šéfa mise OBSE v BaH R.H. Frowicka, který jí předsedal (jmenování 30. ledna 1996). Pro komisi bylo deklarováno právo na zřízení telekomunikačních zařízení a na najímání místních administrativních sil. Její členové požívali diplomatických imunit a výsad jako diplomaté (viz Implementing the Dayton Peace Accords: Elections, www.usis.usemb.se/bosnia/state13.htm).

⁸ „Pravidla i propisi“, vydány jako Služební list Republiky BaH č. 235/1996 a dva dodatky k němu. Termín jejich přijetí (do 31. března 1996) byl dodržen, neboť byly přijaty 23. února 1996. Obsahují úpravu týkající se registrace voličů a kandidátů, pravidel volební kampaně, návrhu volebních lístků, postavení pozorovatelů, způsob stanovení a publikace výsledků voleb, dále Kodex chování politických stran, koalíc, kandidátů a volebních pracovníků a Standard profesního chování politických stran, koalíc, kandidátů a volebních pracovníků a Standard profesního chování novinářů. Zřizují Volební odvolací subkomisi a Komisi mediálních expertů (viz Implementing the Dayton Peace Agreement: Elections, www.usis.usemb.se/bosnia/state8.htm). Součástí PRV je také Manuál pro členy volební komise ve volebních místnostech (podle článku 214 Dodatku č. 1 k PRV). Další manuál, Sčítací místa v Bosně a Hercegovině, jejich součástí není (viz Masopust, Z.: Právní rámec bosenských voleb, Mezinárodní politika, 1996, číslo 11, str. 11 a 12, Rules and regulations of the provisional election commission, www.usis.usemb.se/bosnia/rulestc.htm).

práci s dalšími mezinárodními organizacemi⁹ a orgány vytvořenými v Dohodách (IFOR, IPTF – Mezinárodní policejní síly), eventuální uložení sankcí,

- akreditace pozorovatelů a zajištění jejich svobody pohybu a práva na informace, pravidelné konzultace se zástupci politických stran a tisku v BaH¹⁰.

Daytonské dohody stanovily pro konání veškerých voleb v nově vzniklém státě Bosna a Hercegovina termín 6 až 9 měsíců po svém podpisu¹¹.

Cílem P3 bylo ustavení státních orgánů na lokální i ústřední úrovni, aby došlo jednak ke splnění určité části Dohod, jednak k pokračování v jejich realizaci na základě činnosti nově vytvořených orgánů, které se tím posouvá do druhé fáze (tou první je udržení míru v oblasti). V ní bude nutné eliminovat škody způsobené konfliktem, přijmout a do praxe uvést právní předpisy odpovídající tomuto státnímu uspořádání a zejména úspěšně realizovat myšlenku soužití tří rozdílných etnik. Je pouhou spekulací, jak dlouho bude tato fáze trvat. Dohody uvažují maximálně o šestiletém přechodném období¹².

PARLAMENTNÍ A PREZIDENTSKÉ VOLBY V BaH

Volby poslanců Sněmovny reprezentantů a předsednictva BaH¹³ se konaly 14. září 1996¹⁴ (za 9 měsíců po vstupu Daytonských dohod v platnost). Právně jsou upraveny v Dohodách, PRV a jeho dodatcích.

Volby¹⁵ byly tajné, všeobecné a rovné. Volební systém do kolektivních orgánů je založen na poměrném zastoupení s absencí omezovacích klauzulí, hlasy se rozdělují v prvním skrutiniu na základě Hareovy formule (počet hlasů ku počtu mandátů), eventuálně druhém skrutiniu (metodou největšího zbytku). Monokratické orgány se volí jednokolově na principu prosté většiny.

⁹ Vysoký komisař OSN pro uprchlíky, Monitorovací komise EU, specializované orgány OBSE (Složka pro lidská práva, Úřad pro regionální stabilizaci a kontrolu zbrojení) (Masopust, Z.: c.d.).

¹⁰ Text of Dayton Peace Agreement Documents Initialed in Dayton, Ohio on November 21, 1995, www.usis.usemb.se/bosnia/daytonc.htm.

¹¹ Preferován byl volební den po šesti měsících po podpisu Dohod, o zpoždění byla oprávněna rozhodnout OBSE.

¹² Viz např. čl. VII Ústavy BaH.

¹³ K respektování volebních výsledků se ve společném prohlášení zavázali A. Izetbegović, S. Milošević a F. Tudjman (polovina srpna 1996) (Ivanovičová, V.: Cesta Bosny k volbám není snadná, Právo, 16. srpna 1996, str. 6).

¹⁴ Úprava prezidentských a parlamentních voleb v rámci BaH i entit je shodná (P3, PRV).

¹⁵ Rules and regulations of the provisional election commission, www.usis.usemb.se/bosnia/rulestc.htm.

Pro volební právo v aktivní i pasivní formě jsou stanoveny podmínky státního občanství a věková hranic 18 let. Voliči mohli být pouze osoby zapsané ve voličském seznamu.¹⁶ Volebními orgány kromě DVK byly územní volební komise (Commissions) a volební komise (Committees), Volební odvolací subkomise a Komise mediálních expertů. Politické strany, koalice a nezávislí kandidáti byli povinni se v určených lhůtách přihlásit k registraci u DVK¹⁷ a předložit kandidátní listiny. Jejich další povinností bylo dodržovat Dohody a PRV, konkrétně *Kodex chování politických stran, koalic, kandidátů a volebních pracovníků*¹⁸. Volební kampaň (začátek 24. května 1996, konec 24 hodin před začátkem voleb) probíhala podle PRV a pokynů DVK, novinářům byla garantována svoboda pohybu a vyvíjení profesionální aktivity, v souladu se *Standardem profesního chování novinářů* byli povinni informovat přesně a nestranně, bez diskriminace a předsudků (skutečně pluralistická média existovala však jen v Sarajevu a několika dalších místech¹⁹). Dohledem nad tímto byla pověřena Komise mediálních expertů.

Volby se konaly ve volebních místnostech vytypovaných volebními komisemi. Občané měli volit v místě svého současného, dřívějšího nebo budoucího²⁰ bydliště

¹⁶ Východiskem bylo sčítání lidu v roce 1991 aktualizované o údaje Státního statistického úřadu a dalších státních orgánů. Osobám zde zapsaným přísluší volební právo na základě P3. Osoby, které ale mezi lety 1991 a 1996 dovršily 18 let či změnily příjmení zákonným způsobem nebo sňatkem, musely o zápis do voličského seznamu (podle ustanovení PRV) požádat Dočasnou volební komisi ve lhůtě šesti týdnů od jeho zveřejnění (Šubrtová, K.: Výběr mezi špatným a ještě horším aneb volby v Bosně Hercegovině, Mezinárodní politika, 1996, číslo 11, str. 10).

¹⁷ Současně předkládali seznam požadovaného počtu svých sympatizantů, rozlišený pro republikovou, kantonální a místní úroveň, u nezávislých kandidátů byl požadován přibližně o polovinu nižší počet (čl. 41 a 54 PRV). Na rozhodnutí o registraci byla stanovena lhůta sedmi dnů, proti zamítnutí bylo možné se do tří dnů odvolat k Volební odvolací subkomisi. Voleb se účastnilo 49 politických stran a 33 nezávislých kandidátů (Implementing the Dayton Peace Agreement: Elections, www.usis.usemb.se/bosnia/state8.htm).

¹⁸ Zakázal použití síly nebo hrozby silou, v den voleb agitaci ve volebních místnostech a na 50 m od nich, zakotvuje svobodu tisku a návrat voličů domů. Je pro politický subjekt závazný okamžikem registrace, jeho porušení znamená nemožnost účasti ve volbách.

¹⁹ Ivanovičová, V.: Cesta Bosny k volbám není snadná, Právo, 16. srpna 1996, str. 6.

²⁰ V místě dřívějšího bydliště bylo přiznáno osobám, které jej byly donuceny změnit v důsledku bosenského konfliktu (tzv. displaced voters) – na základě zvláštní žádosti podléhající schválení DVK, volit mohly osobně či korespondenčně. Uprchlíci a osoby bez domova žijící v zahraničí měli právo volit (opět osobně či korespondenčně) v místě svého budoucího nebo původního bydliště. Tato alternativa je odrazem svobody pohybu a práva na návrat zakotvených v Daytonských dohodách. Fakticky většina z nich volila korespondenčně v zahraničí. Tzv. řídicí skupinou OBSE pro volby uprchlíků bylo padesáti pěti zemích zaregistrováno 478 713 uprchlíků, z nichž 394 068 pro volby uprchlíků bylo padesáti pěti zemích zaregistrováno 478 713 uprchlíků, z nichž 394 068 skutečně odvolilo (viz Matějka, Z.: Úspěšné působení OBSE v Bosně, Mezinárodní politika, 1996, číslo 11, str. 6 až 9). Jiné zdroje uvádí 641 010 zaregistrovaných (viz Final Statistics on BiH Electoral Registration Abroad, www.usis.usemb.se/bosnia/register.htm).

(mj. ustanovení P3, že je možné žádat DVK o vhození volebních lístků kdekoliv). Vojáci a příslušníci policie hlasovali o den dříve v místnostech zvláštních.

Vlastní provádění voleb a sčítání a zveřejňování výsledků příslušelo volebním komisím. Jejich úkolem bylo sledovat volební komisaři OBSE, 25 dlouhodobých pozorovatelů mezinárodních institucí, zahraničních parlamentů a nevládních organizací²¹ a akreditovaní zmocněnci politických stran.

Problémem, který téměř způsobil neplatnost voleb, byla více než stoprocentní účast. Důvody lze spatřovat ve faktu, že uprchlíci mohli volit v cizině i doma, v nadhodnocení lidských ztrát v bosenském konfliktu a v nedostatečném technicko-organizačním zajištění voleb. Dalším problematickým aspektem je zvolení osob, které jsou či mohou být obviněny Mezinárodním tribunálem pro zločiny v bývalé Jugoslávii²². Přesto OBSE na základě více než 4000 hlášení pozorovatelů a volebních komisí platnost voleb potvrdila²³.

Význam voleb je ovšem nesporný, ač se vítězství politiků, kteří válku rozpoutali může jevit jako nežádoucí²⁴. Staly se také východiskem pro odvolání mezinárodních sankcí proti Federativní republice Jugoslávie (FRJ).

Parlamentní a prezidentské volby v entitách se podle Dohod uskutečnily současně s celorepublikovými volbami (14. září 1996). Volené orgány jsou zakotveny v ústavách entit (Ústava Federace BaH – dále jen F BaH – z 31. května 1994²⁵ a Ústava Republiky srbské – dále jen RS – z roku 1992 se změnami v roce 1996²⁶). Právní úprava voleb je totožná s úpravou na úrovni BaH.

Ve F BaH bylo zvoleno 140 poslanců Sněmovny reprezentantů F BaH (SR F BaH) a 74 poslanci Sněmovny národů²⁷ (SN), volební období obou orgá-

²¹ Volební komisaři působili jako poradci volebních komisí, dávali dobrodělné rady o způsobilosti volebních místností, interpretaci PRV a podepisovali protokoly o výsledcích voleb, čímž stvrzovali jejich regulérnost (Matějka, Z.: c.d.; The Election Supervisors, www.oscebih.org/super.html). Mezinárodní pozorovatelé zde působili na základě ustanovení P3 čl. III písm. e a Kodaňského protokolu čl. 8. Byl jim (v PRV) zaručen vstup do volebních místností, přístup k příslušným dokumentům, svoboda setkání s občany, byli povinni zachovávat nestrannost a politickou neutralitu.

²² Šubrtová, K.: c.d.

²³ Matějka, Z.: c.d.

²⁴ Kotyk, V.: Daytonská dohoda a co dál, Mezinárodní politika, 1996, číslo 11, str. 4–5, 29.

²⁵ Bosnia and Herzegovina: Constitution of the Federation, www.vcilt.org/vcilt/bosnia/fed-chunk.htm.

²⁶ Der Fischer Weltalmanach 1998, Frankfurt am Main, 1997, heslo Bosnien–Herzegowina, s. 116–125.

²⁷ Ústava F BaH hovoří o 30 muslimských a 30 chorvatských poslancích, naznačuje ale zároveň rozšíření SN o poslance jiných etnik.

nů je čtyřleté. Ty potom na společné schůzi zvolily prezidenta a viceprezidenta, každého z jiného etnika (obě funkce jsou zástupné na principu roční rotace)²⁸.

V RS bylo zvoleno 83-členné Národní shromáždění (NS), rovněž na volební období čtyř let. Prezidentkou byla zvolena B. Plavšićová²⁹ (59% hlasů). Její postavení bylo do značné míry podepřeno zahraniční podporou včetně SFOR a IPTF (díky nim mj. získala kontrolu nad sdělovacími prostředky a částí místní policie). Jako důsledek rozporu ve vedení vládnoucí SDS se 22. až 23. listopadu 1997 konaly předčasné parlamentní volby³⁰. Zvítězila v nich Srbská demokratická strana (SDS, 31.5%), Srbský národní svaz (SNS) předsedkyně B. Plavšićové získal 21.7%³¹.

KOMUNÁLNÍ VOLBY

Datum komunálních voleb bylo původně totožné s datem voleb všeobecných (14. září 1996), byly však dvakrát odloženy – nejprve na 23.–24. listopad 1996, posléze na 13.–14. září 1997³². Znamenají personální obsazení orgánů na lokální a v případě F BaH také na kantonální úrovni:

- obecních shromáždění v obou entitách (mají samosprávný charakter, do jejich působnosti spadá školství, zdravotnictví a sociální péče³³, postavení každé obce vymezuje statut³⁴)

²⁸ The Government of the Bosnia–Herzegovina, www.vcilt.org/bosnia/federat.htm.

²⁹ Velkou mediální pozornost si v létě 1997 zasloužil politický střet mezi ní a tzv. zastánci tvrdé linie v čele s R. Karadžićem. Jeho důsledkem bylo vyloučení B. Plavšićové z SDS a výzva k demisi. Plavšićová reagovala rozpuštěním parlamentu a vypsáním nových voleb (3. července 1997). Stížnost vlády, týkající se legitimitosti tohoto rozhodnutí zamítl Nejvyšší soud RS a Ústavní soud BaH, na rozdíl od Ústavního soudu RS (viz Ivanovičová, V.: Plavšićová si připsala první bod, Právo, 24. července 1997, str. 6; Karadžićovo okolí provokuje konflikt, MF Dnes, 21. července 1997, str. 9). Došlo také k pokusu o rozsáhlou demonstraci zorganizovanou členy vlády, krátce před komunálními volbami (Demonstrace extremistů z Pale v Banja Luce neuspěla, Právo, 10. září 1997, str. 1 a 7).

³⁰ PEC sets date for RS Parliamentary Assembly election, www.digitalms.com/cgi/bih/press.cfm?id=39&typ=

³¹ Další výsledky: Srbská radikální strana 16.6%, Socialistická strana 13%. Uprchlíci, kteří se do RS vrátili po dni své registrace k obecním volbám, se museli pro tyto volby znovu zaregistrovat (viz Ivanovičová, V.: Karadžićova strana zjevně vyhrála, Právo, 26. listopadu 1997, str. 7).

³² Kotyk, V.: c.d.

³³ Government overview of Bosnia and Herzegovina, www.iep.doc.gov/eebic/balkan/ops/pol.htm.

³⁴ Statut obce, který musí být v souladu s Ústavou F BaH, kantonální ústavou a kantonální-

- kantonálních shromáždění³⁵. Volební období je u všech těchto orgánů dvouleté, pouze první volební období místních orgánů je roční.

Podmínky aktivního volebního práva byly stejné jako při volbách na úrovni BaH. Obligatorně byla stanovena povinnost registrace³⁶. Vedle možnosti volit v místě současného bydliště byla dána možnost volit v místě, kde byli zapsáni v roce 1991, nebo v jiném svém místě bydliště v letech 1991–96 (osobně nebo na dálku)³⁷. Voliči vybírali z volebních programů rekordního počtu 87 politických stran³⁸.

Na řádný průběh registrace voličů, volební kampaně a vlastních voleb (kvůli volebnímu oprávnění uprchlíků také v Chorvatsku a FRJ) dohlíželo 250 mezinárodních pozorovatelů³⁹, ve volebních místnostech bylo přítomno 2 300 volebních komisařů OBSE⁴⁰.

Svá specifika např. vykazovaly volby v Mostaru, kde podle Ústavy F BaH a Nařízení o vedení voleb do obecních shromáždění byla zvolena 24 členná městská rada

mi právními předpisy přijímá obecní shromáždění (Municipalities, www.vcilp.org/bosnia/municipi.htm). Měl by zejména vymezit pravomoci obecního shromáždění a obecní rady, neboť jejich úprava v části VI Ústavy F BaH je vágní (Bosnia and Herzegovina: Constitution of the Federation, www.vcilp.org/vcilp/bosnia/fedchunk.htm).

³⁵ Rozdělení F BaH na osm kantonů bylo dohodnuto 11. května 1994 spolu s dočasným rozdělením významnějších funkcí ve státní správě (Hladký, L.: *Bosna a Hercegovina – historie nešťastné země*, první vydání, Brno, Doplněk, 1996, str. 168). Územní vymezení má reflektovat etnické složení F BaH, z pohledu ústavněprávního vykazuje podobnost s 50 státy USA. Každý kanton, byť jeho rozloha je srovnatelná s někdejšími kraji v Československu, má svou ústavu a soustavu orgánů zákonodárných (30–50 členné kantonální shromáždění), výkonných (prezident, volen dvoutřetinovou většinou kantonálního shromáždění), soudních (kantonální soud jako soud odvolací pro obecné soudy a prvoinstanční v případech vymezených zákonem, soudci jsou voleni kantonálním shromážděním na návrh kantonálního prezidenta) (Cantons, www.vcilp.org/bosnia/canton.htm).

³⁶ 5. května až 28. července 1997 (Registered voters of Bosnia and Herzegovina, www.oscebih.org/claim.html). Registrace uprchlíků probíhala v zahraničí u speciálních úřadoven OBSE (v SRN, FRJ, Chorvatsku, pro ostatní ve Vídni) s možností opce místa volby – v místě bydliště dle sčítání v r. 1991 nebo v místě, kde by chtěli v budoucnu žít (Start of voter registration for bosnian municipal election, www.digitalms.com/cgi/bih/865573110.html).

³⁷ The 1997 Municipal Elections in Bosnia and Herzegovina, www.oscebih.org/oldelen.html.

³⁸ Registraci prováděla Dočasná volební komise (do 25. dubna 1997), z 87 subjektů bylo 46 již etablovaných stran a 36 nově vzniklých. Pět stran bylo zaregistrováno s podmínkou změny názvu (viz Political Parties for 1997 Municipal Elections in Bosnia and Herzegovina, www.digitalms.com/cgi/bih/865573950.html).

³⁹ OBSE to send 250 electin observers to Bosnia and Herzegovina, www.digitalms.com/cgi/bih/press.cfm?id=12&typ=

⁴⁰ The Election Supervisors, www.oscebih.org/super.html.

tak, aby třetinu tvořili Muslimové, třetinu Chorvaté a třetinu příslušníci ostatních národností⁴¹.

Výsledky voleb přesně odrazily etnické složení v jednotlivých místech. Mezi muslimským etnikem zvítězila Koalice pro jednotnou a demokratickou BaH (v čele s SDA), chorvatské etnikum preferovalo Chorvatské demokratické společenství (HDZ), v RS se o místa podělily Srbská demokratická strana a Socialistická strana (SNS vzniklo až po lhůtě k registraci)⁴². Voleb se zúčastnilo 90% voličů⁴³.

Závěrem pro přiblížení celé problematiky uvádíme tabulku zachycující strukturu ústředních státních orgánů pěti států – stran Daytonských mírových dohod⁴⁴.

⁴¹ Implementation of Annex II – Mostar, www.digitalms.com/cgi/bih/865649749.html.

⁴² Ivanovičová, V.: V Bosně zřejmě zvítězí nacionalisté, *Právo*, 16. září 1997, str. 4.

⁴³ Bosnu po volbách čeká obtížný úkol, *MF Dnes*, str. 1 a 8.

⁴⁴ Tabulka byla sestavena na základě následující literatury:

Der Fischer Weltalmanach 1998, Frankfurt am Main, 1997, heslo Bosnien–Herzegowina, sloupec 116–125.

Lexikon zemí 96, heslo Bosna a Hercegovina, Praha 1995, str. 71–73.

Lexikon zemí 96, heslo Jugoslávie, Praha 1995, str. 208–210.

Der Fischer Weltalmanach 1998, Frankfurt am Main, 1997, heslo Bosnien–Herzegowina, sloupec 116–125.

Harenberg Länderlexikon '93/94, Dortmund, 1993, heslo Bosnien–Herzegowina, str. 58.

Aktuell '98 Lexikon der Gegenwart, Dortmund, 1997, heslo Bosnien–Herzegowina, str. 406.

Lexikon zemí 96, Praha, 1995, heslo Chorvatsko, str. 149–151.

Der Fischer Weltalmanach 1998, Frankfurt am Main, 1997, heslo Kroatien, sloupec 445–449.

Der Fischer Weltalmanach 1998, Frankfurt am Main, 1997, heslo Jugoslawien, sloupec 393–398.

Harenberg Länderlexikon '93/94, Dortmund, 1993, heslo Kroatien, str. 227–229.

Harenberg Länderlexikon '93/94, Dortmund, 1993, heslo Jugoslawien, str. 192–194.

Aktuell '98 Lexikon der Gegenwart, Dortmund, 1997, heslo Jugoslawien, str. 428–429.

Aktuell '98 Lexikon der Gegenwart, Dortmund, 1997, heslo Kroatien, str. 435.

Světovzor, Mezinárodní politika, číslo 1, 3, 5, 6, 8, 9, 1997, číslo 1 a 2, 1998, str. 2.

Tabulka 1 – Ústřední orgány stran Dohod

	BaH	F BaH	RS	FRJ ⁴⁵	Chorvatsko
Hlava státu	tříčlenné předsednictvo	prezident a viceprezident	prezident	prezident	prezident
Personální obsazení	A. Izetbegović, K. Zubak, M. Krajišnik	K. Zubak, E. Ganić	B. Plavšićová	S. Milošević	F. Tuđman
Volební období	čtyřleté ⁴⁶			čtyřleté	pětileté
Předseda vlády	H. Siljadžić, B. Bosić	E. Bicakčić	G. Klicković	R. Komtić	Z. Mateša
Parlament	Parlamentní shromáždění - dvoukomorové	dvoukomorový	jednoukomorový	Skupština FRJ - dvoukomorová	Sabor - dvoukomorový
1. komora	Sněmovna reprezentantů	Sněmovna reprezentantů F BaH	Národní shromáždění	Rada občanů	Sněmovna zástupců
Počet členů	42 (28 z F BaH a 14 z RS)	140	83	138 (108 ze Srbska a 30 z Černé hory)	127 (z toho 7 jmenováno menšinami)
Volební období	čtyřleté	čtyřleté	čtyřleté	čtyřleté	čtyřleté
Poslední volby	14. září 1996	14. září 1996	14. září 1996	listopad 1996	říjen 1995
Výsledky posledních voleb	Strana dem. akce (SDA) 19, SDS 9, HDZ 8, koalice levicových stran v čele se Soc. dem. stranou (ZL) 2, Strana pro BaH 2, Liga pro mír a pokrok 2	SDA 78, HDZ 35, ZL 11, Strana pro BaH 11, Dem. lid. strana 3, ostatní 2	SDS 45, SDA 14, Liga pro mír a pokrok 10, ostatní 14	Levý blok 64, Zajedno 22, Soc. str ČH 20, Srb. rad. strana 16, ostatní 16	HDZ 75, Volební svaz 18, Chorv. soc. lib. strana 12, Soc. dem. strana 10, ostatní 5

⁴⁵ Srbsko: prezident M. Milutinović, parlament 250 poslanců. Černá hora: prezident M. Djukanović (od 15. ledna 1998), parlament 85 poslanců.

⁴⁶ Výjimkou je dvouleté první volební období.

	BaH	F BaH	RS	FRJ	Chorvatsko
2. komora	Sněmovna národů	Sněmovna národů F BaH	není	Republiková rada	Komora distriktů
Počet členů	15	74		40	63
Volební období	čtyřleté	čtyřleté		čtyřleté	čtyřleté
Způsob ustavení	10 vybráno ze Sněmovny národů F BaH, 5 Národním shromážděním RS			Polovina jmenována parlamentem Srbska, polovina parlamentem ČH	volbami, poslední volby 13.4.1997: HDZ 41, Volební svaz 9, Chorv. soc. lib. strana 7, Soc. dem. strana 4, ostatní 2

SUMMARY

The article „The election in Bosnia and Hercegovina“ deals with problems of the election system and the process of the election in this state in 1996 and 1997. This election led to the constitution of the state's organs at all levels – national, Entities, Cantons and municipal. The distinctions of this election are given by its rules and regulations embedded in the international agreement – Dayton Peace Agreement. It should be pointed out that these elections formed the first organs of the country after a conflict which took the 44 months.

The article pays attention to the right to vote for refugees as confirmation their right to return to Bosnia and Hercegovina contented in Dayton Peace Agreement.